

Development of Mental Health Protection and Mental Disorders Prevention Scale

Muhammed Yıldız^{1,a,*}

¹Ministry of National Education, 27300 Gaziantep, Turkey

*Corresponding Author

ARTICLE INFO

Research Article

Received : 27/05/2021

Accepted : 17/06/2021

Keywords:

Mental health
Mental health protection
Mental disorders prevention
Mental disorders
Scale development

ABSTRACT

The aim of this study is to develop the Mental Health Protection and Mental Disorders Prevention Scale in order to reveal the potential of primary and secondary school in period children to cope with the crises that may occur in life and to determine how resistant they are to mental disorders. The study group of the scale is 731 parents who have children primary and secondary school period. The validity study of the scale were examined by exploratory and confirmatory factor analysis methods and criterion related validity. As a result of the exploratory factor analysis, it was determined that scale consisted of four sub-dimensions. Four dimensions explain 53.71% of the total variance. The model revealed by exploratory factor analysis was confirmed by confirmatory factor analysis. Strength and Difficulties Questionnaire was used for criterion related validity analysis. Cronbach Alpha value of the scale was determined as 0.89 within the scope of reliability studies. Test-Retest reliability coefficient was determined as $r=0.81$. According to the item analysis results, the lower group and the upper group in the scale were differentiated significantly. Total item correlation values were found to be sufficient. The findings of the study showed that the Mental Health Protection and Mental Disorders Prevention Scale is a valid and reliable tool in demonstrating the potential of children of primary and secondary school age to cope with crises that may occur in life and measuring how resistant they are to mental disorders.

Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 4(1): 7-13, 2021

Ruh Sağlığını Koruma ve Ruhsal Bozuklukları Önleme Ölçeğinin Geliştirilmesi

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş : 27/05/2021

Kabul : 17/06/2021

Anahtar Kelimeler:

Ruh sağlığı
Ruh sağlığını koruma
Ruhsal bozuklukları önleme
Ruhsal bozukluk
Ölçek geliştirme

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ilkökul ve ortaokul çağındaki çocukların yaşamda meydana gelebilecek krizlerle baş edebilme potansiyelini ortaya koymak ve ruhsal bozukluklara karşı ne oranda dirençli olduğunu tespit etmek için Ruh Sağlığını Koruma ve Ruhsal Bozuklukları Önleme Ölçeğini geliştirmektir. Ölçeğin çalışma grubu, ilkökul ve ortaokulda eğitim gören çocuğa sahip olan 731 ebeveindir. Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında açımlayıcı, doğrulayıcı faktör analizi ve ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin dört boyutlu olduğu ortaya konmuştur. Dört boyut toplam varyansın %53,71'ini açıklamaktadır. Açımlayıcı faktör analizi ile ortaya konan model, doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulanmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik analizi için Güçler ve Güçlükler Anketi kullanılmıştır. Güvenirlik çalışmaları kapsamında ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,89 olarak saptanmıştır. Test Tekrar Test güvenirlilik katsayısı $r=0,81$ olarak saptanmıştır. Madde analizi sonuçlarına göre ölçekteki alt grupla üst grup anlamlı bir biçimde ayrılmıştır. Madde toplam korelasyon değerleri yeterli bulunmuştur. Araştırma bulguları, Ruh Sağlığını Koruma ve Ruhsal Bozuklukları Önleme Ölçeğinin, ilkökul ve ortaokul çağındaki çocukların yaşamda meydana gelebilecek krizlerle baş edebilme potansiyelini ortaya koymada ve ruhsal bozukluklara karşı ne oranda dirençli olduğunu ölçmede, geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermiştir.

^a pdrdanisman@hotmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-0760-2333> |

Giriş

Ruh sağlığı, bireyin kendisiyle ve çevresiyle devamlı bir biçimde bir denge ve uyum içinde olmasıyla açıklanabilir (Yörükoğlu, 1996). Ruh sağlığı, bireyde yalnızca bir ruhsal bozukluğun olmaması değil, bireyin sosyal ve psikolojik boyutları dikkate alındığında bir iyi oluş içerisinde olması durumudur (Yılmaz, 2019). Bu ayrım oldukça önemlidir. Herhangi bir zaman diliminde bir bireyde herhangi bir psikopatolojinin görülmemesi tek başına bireyin ruhsal açıdan sağlıklı olduğu anlamına gelmez. Bireyin iyilik halinin de yüksek olması, ruh sağlığı açısından oldukça önemlidir. Ruh sağlığını yalnızca ruhsal bozukluğun olmaması olarak gören tutumlar, ruhsal sağlığı alanında, krize müdahale anlayışının gelişmesine ve işin koruma ve önleme boyutunun yeterince gelişmemesine yol açmıştır.

Ruhsal problemler her yaşta insanın karşılaşabileceği sorunlardır. Ancak önemli olan ruhsal bozuklukların henüz oluşmadan önlenmesidir. Çocukluk ve ergenlik dönemi, ruh sağlığının korunması ve ruhsal bozuklukların önlenmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Ruhsal bozuklukların temelleri, büyük oranda çocukluk ve ergenlik yıllarında oluşmaktadır. Bu nedenle koruma ve önlemede atılacak en doğru adım, kuşkusuz bu müdahalelerin erken dönemlerde yapılmış olmasıdır. Ruh sağlığının korunması ve ruhsal bozuklukların önlenmesi, oluşmuş bir ruhsal bozukluğun tedavi edilmesinden daha işlevsel bir yoldur (Yıldız, 2019).

Ruh sağlığının korunması ve önlenmesine dair ilgili literatür incelendiğinde, beş boyut göze çarpmaktadır. Bunlar; biyolojik ritim, temel duygusal ihtiyaçlar, psikolojik iyi olma, psikolojik sağlamlık ve yaşam becerileridir. Bireyin sağlıklı bir ruhsal yapıya sahip olabilmesi için ilkin dengeli bir biyolojik ritme sahip olması gerekmektedir. Biyolojik ritimlerin bozulması, ruhsal bozukluklara yol açabilmektedir (Selvi, Beşiroğlu ve Aydın, 2011). Bireyin ruhsal anlamda sağlıklı bir gelişim seyredebilmesi için ikinci boyut, temel duygusal ihtiyaçların sağlıklı bir biçimde karşılanmasıdır (Young vd., 2003). Bu ihtiyaçların karşılanması için kritik evre, çocukluk ve ergenlik dönemidir. Bireyin ruhsal bağımsızlık sistemi olarak ifade edebileceğimiz psikolojik sağlamlık ve psikolojik iyi olma kavramı ise, çocuğun ileride karşılaşabileceği güçlüklerle sağlıklı bir biçimde baş edebilmesi için gerekli olan psikolojik altyapıyı ifade etmektedir. Psikolojik sağlamlık, güçlükler karşısında bireyin bu zorluklarla baş edebilme ve uyum sağlama yeteneğidir (Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009). Psikolojik iyi olma kavramı ise, bireyin olumlu duygularının olumsuz duygularına olan üstünlüğü olarak vurgulanmaktadır (Bradburn, 1969). Son boyut olan yaşam becerileri ise, bireyin yaşamın her boyutunda bir bilgi ve beceriye sahip olabilmesi, yaşamın temel noktalarını sağlıklı bir biçimde yürütebilmesi için gerekli beceri düzeyini ifade etmektedir. Yaşam becerileri, bireyin günlük yaşamda karşılaştığı güçlüklerle baş edebilmesi için gerekli olan becerilerdir (WHO, 1999).

Çocukların ruhsal açıdan değerlendirilmesi, erken müdahale için kritik öneme sahiptir. Bu değerlendirilme için en önemli nokta, ebeveynlerin konuyla ilgili farkındalıklarının artmasıdır. Hangi davranışların normal kabul edilebileceği hangilerinin problemleri olduğu önemli bir konudur. Çocukların bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimi sürecinde her aşamada anne babanın gözlemleri

oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu süreçlerde önemli bir rol oynayan anne babaların çocuklarının sağlıklı ruhsal gelişimleri için geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ve standardize edilmiş bir ölçme aracına ihtiyaç duyduğu kesindir. Böyle bir ölçme aracı, anne babanın çocuklarında gözlenen hangi davranışlar için tedbirler alacağı konusunda kılavuzluk yapacaktır. Düşük puan alınan alanlarda anne babalar kendi özkaynaklarıyla tedbirler alıp var olan problemi çözebilirler, çözümlerin yetersiz kaldığı noktalarda uzmanlardan yardım alabilirler.

Okullarda ruh sağlığı hizmetleri kapsamında koruyucu ruh sağlığı müdahaleleri oldukça önemlidir (Kora ve Yazgan, 2007). Koruyucu ve önleyici ruh sağlığı hizmetini okul psikolojik danışmanları yerine getirmektedir. Ruh sağlığını koruma ve ruhsal bozuklukları önleme için geliştirilmiş bir ölçek, okul psikolojik danışmanları için de önemlidir. İlkokul ve ortaokulda çalışan okul psikolojik danışmanları, koruyucu ve önleyici ruh sağlığı hizmetleri kapsamında, ölçeği velilerine uygulayarak, öğrencilerinin sorunlarını saptayabilirler. Bu ölçek uygulaması sonucunda ortaya konan bulgularla bireysel psikolojik danışma veya grupta psikolojik danışma yoluyla öğrencilerin ruh sağlığı açısından güçlenmeleri sağlanabilir, aile rehberliği çalışmalarıyla ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda daha da bilinçlenmeleri gerçekleştirilebilir. Ayrıca ilkokul birinci sınıftan itibaren ölçeğin her yıl düzenli olarak doldurulması hem ebeveynlerin hem de okul psikolojik danışmanlarının, öğrencilerin problemlerinin seyrini analiz edebilmeleri açısından önemli olacaktır.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, çocuğu ilkokul ve ortaokulda öğrenim gören tüm ebeveynlerdir. Araştırmanın örneklemini ise çeşitli illerde ilkokul ve ortaokulda öğrenim gören çocuğu bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 731 ebeveynlerdir. Örneklem yöntemi olarak basit rastgele örneklem yöntemi seçilmiştir. Hem ilkokul hem de ortaokul düzeyinde çocuğu bulunan ebeveynlere, sadece bir çocukları için bu çalışmaya katılabilecekleri hatırlatılmıştır. İlkokul düzeyinde bulunan çocuğu için bu çalışmaya katılan ebeveynler 373 kişi (%51,02) ve ortaokul düzeyinde bulunan çocuğu için bu çalışmaya katılan ebeveynler 358 (%48,98) kişidir. Bireylerin demografik özelliklerine bakıldığında 342'si erkek (%46,8), 389'u kadındır (%53,2). Bireylerin eğitim düzeylerine bakıldığında, 60 kişi ilkokul mezunu (%8,2), 182 kişi ortaokul mezunu (%24,9), 356 kişi lise mezunu (%48,7), 95 kişi lisans mezunu (%13), 30 kişi yüksek lisans mezunu (%4,1), 8 kişi ise doktora mezunudur (%1,1). Bireylerin yaş ortalamaları ise 38,69'dur.

Madde Yazımı

Ruh sağlığını koruma ve ruhsal bozuklukları önlemeyle ilgili literatür incelenmiş 42 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Hazırlanan maddeler uzman görüşü için, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ve Psikoloji alanında en az doktora düzeyine sahip 4 uzman, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi alanında uzmanlığını tamamlamış 2 ve Psikiyatri alanında uzmanlığını tamamlamış 2 doktor

tarafından değerlendirilmiştir. Uzman görüşleri dikkate alınarak yapılan değerlendirmenin sonucunda ölçekte 37 madde yer almıştır. 37 madde üzerinde kapsam geçerliği çalışması yapılmıştır. Bu aşamada Davis'in (1992) Kapsam Geçerliği Tekniği kullanılmıştır. Davis'e (1992) göre bir maddenin bir ölçekte yer alabilmesi için Kapsam Geçerliği İndeksinin (KGİ) 0,80'den büyük olması gerekmektedir. Bu çalışmadaki tüm maddelerin KGİ değeri 0,80'den büyük çıkmış ve ölçeğin tamamına ait ortalama KGİ değeri 0,96 bulunmuştur. Bu işlemlerin ardından 37 maddeden oluşan form, pilot uygulama kapsamında 174 ebeveyne uygulanmıştır. Tüm maddelerin anlaşılabilir olduğu sonucuna varılarak 37 maddelik taslak form ana çalışmada uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Güçler ve Güçlükler Anketi: Goodman (1997) tarafından geliştirilmiş, Güvenir ve arkadaşları (2008) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 25 maddeden oluşmakta ve beş alt boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlar; duygusal sorunlar, davranış sorunları, dikkat eksikliği/aşırı hareketlilik, akran sorunları ve sosyal davranıştır. Bu çalışmada Güçler ve Güçlükler Anketi'nin, 4-16 yaşlarında çocuğu bulunan anne-babaların çocuklarının davranışlarını değerlendirmeleri için hazırlanan formu kullanılmıştır. Türkçeye uyarlanan formun Cronbach Alpha skoru 0,84 bulunmuştur. Ölçekte puanların yükselmesi çocuk ve ergenlerdeki duygusal ve davranışsal sorunların varlığına işaretettir (Güvenir ve ark., 2008).

Bulgular

Ana uygulama tamamlandıktan sonra Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uyum Ölçüsü ve Bartlett Küresellik Testi yapılmıştır. Ölçeğin KMO değeri 0,936, Bartlett Küresellik Testi ($\chi^2=9928,232$, $sd=435$, $P=0,000<0,05$) anlamlı bulunmuştur. Verilerin faktör analizine uygun olabilmesi KMO değerinin 0,60'tan büyük olması gerekmektedir (Pullant, 2001). Bu koşul sağlandığı için faktör analizine geçilmiştir. Geçerlik çalışmalarında, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde scree plot grafiğine bakılmış ve ölçeğin dört boyutlu olduğu ortaya konmuştur. Bu işlemde sonra doğrulayıcı faktör analizine geçilmiştir. Diğer geçerlik çalışması olan ölçüt bağımlı geçerlik çalışmasında ise Goodman (1997) tarafından geliştirilmiş, Güvenir ve arkadaşları (2008) tarafından Türkçeye uyarlanmış Güçler ve Güçlükler Anketi kullanılmıştır. Geliştirilen ölçek ve bu ölçek arasındaki korelasyona bakılmıştır. Ardından ölçeğin alt boyutların birbirleriyle ve toplam ölçekle korelasyonuna bakılmıştır. Güvenirlik çalışmaları sürecinde Cronbach Alpha değerleri incelenmiş ve Test Tekrar Test uygulamasında iki uygulama arasındaki korelasyona bakılmıştır. Korelasyon analizleri Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı yöntemiyle yapılmıştır. Madde analizi çalışmalarında ölçeğin alt üst grup analizine t-testi ile bakılmış ve madde toplam korelasyon değerleri analiz edilmiştir. Araştırmada anlamlılık değeri $P<0,05$ alınmıştır. Çalışmada Büyüköztürk (2012)'ün kriterleri dikkate alınarak, faktör yük değeri 0,30'un altında çıkan 4 madde ve faktör yük değerleri farkı 0,10'dan düşük 3 madde ölçekten çıkarılmış ve bu işlemlerin ardından Varimax Rotasyonu işlemi uygulanmıştır.

Geçerlik Çalışmaları

Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve ölçüt bağımlı geçerlik çalışmaları yapılmıştır.

Çizelge 1. Açımlayıcı faktör analizi sonucu ölçekte yer alan faktörlerin öz değerleri ve açıkladıkları varyans

Table 1. As a result of exploratory factor analysis, the eigenvalues of the factors in the scale and the variance they explained

Faktör	Özdeğer	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif
1.Bireysel	8.868	29.560	29.560
2.Sosyal	4.836	16.120	45.680
3.Akademik	1.264	4.212	49.892
4.Aile	1.146	3.821	53.713

Açımlayıcı faktör analizi veri setini küçültür ve kolay açıklanabilir bir hale getirir (Brown, 2009). Çizelge 1'e göre faktör analizi sonucunda ölçeğin 4 boyutlu olduğu saptanmıştır. Birinci boyutun özdeğeri 8,868, açıkladığı varyans %29,56, ikinci boyutun özdeğeri 4,836, açıkladığı varyans %16,12, üçüncü boyutun özdeğeri 1,264, açıkladığı varyans %4,21, dördüncü boyutun özdeğeri 1,146, açıkladığı varyans %3,82, ölçeğin tamamının açıkladığı varyans %53,71 bulunmuştur.

Çizelge 2. Açımlayıcı faktör analizi sonucu faktörlerde yer alan maddelerin faktör yük değerleri

Table 2. Factor loading values of the items included in the factors as a result of exploratory factor analysis

Maddeler	F1	F2	F3	F4
3	0,76			
12	0,75			
1	0,75			
24	0,75			
18	0,74			
6	0,72			
28	0,70			
14	0,70			
7	0,68			
22	0,67			
13	0,63			
20	0,50			
8		0,74		
21		0,74		
30		0,73		
26		0,72		
23		0,70		
16		0,65		
4		0,63		
9		0,56		
17			0,74	
15			0,70	
29			0,69	
10			0,66	
25			0,64	
19			0,63	
27			0,60	
2				0,78
11				0,70
5				0,59

F1: Bireysel (Faktör 1), F2: Sosyal (Faktör 2), F3: Akademik (Faktör 3), F4: Aile (Faktör 4)

Çizelge 2’de maddelerin faktör yük değerleri belirtilmiştir. Şencan (2005)’a göre yükü 0.60’ın üzerinde bulunan faktör yükleri yüksek kabul edilmekte, 0.40’ın altında bulunanlar ise düşük kabul edilmektedir. Bu ölçüt dikkate alındığında ölçekte yer alan maddeler kabul edilebilir aralıktadır.

Çizelge 3’te ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ortaya konmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi, açılımlı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan boyutların modeli

açıklamaktaki yeterliliğini test etmek için yapılmaktadır (Özdamar, 2004). Doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri $\chi^2=723.178$, $sd=376$, $\chi^2/sd=1.92$, $RMSEA=0.04$, $NFI=0.96$, $CFI=0.97$, $IFI=0.933$, $RFI=0.92$, $SRMR=0.02$, $GFI=0.93$, $AGFI=0.90$ bulunmuştur. Bulgular Erkorkmaz ve arkadaşlarının (2013) kriterlerine göre ölçeğin iyi uyum aralığında olduğunu göstermektedir. Böylelikle açılımlı faktör analizi ile ortaya çıkan yapı, doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulanmıştır.

Çizelge 3. Doğrulayıcı faktör analizi

Table 3. Confirmatory factor analysis

Uyum Ölçütleri	Değer
χ^2 (KiKare)	723,178
sd (Serbestlik Derecesi)	376
χ^2/sd (Kikare/Serbestlik Derecesi)	1,92
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü)	0,04
NFI (Normed Fit Index) (Normlaştırılmış Uyum İndeksi)	0,96
CFI (Comperative Fit Index) (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)	0,97
IFI (Incremental Fit Index) (Artmalı Uyum İndeksi)	0,933
RFI (Relative Fit Index) (Bağıl Uyum İndeksi)	0,92
SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) (Ortalama Hataların Karekökü)	0,02
GFI (Goodness of Fit Index) (İyilik Uyum İndeksi)	0,93
AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) (Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi)	0,90

Çizelge 4. Alt boyutların birbiriyle ve toplam ölçekle korelasyonu

Table 4. Correlation of sub-dimensions with each other and with the total scale

Değişkenler	1	2	3	4	5
1. Bireysel	1				
2. Sosyal	0,672***	1			
3. Akademik	0,669***	0,617***	1		
4. Aile	0,631***	0,569***	0,698***	1	
5. Toplam	0,907***	0,852***	0,850***	0,793***	1

(*P<0,05 **P<0,01 ***P<0,001)

Çizelge 5. İç tutarlılık katsayıları

Table 5. Internal consistency coefficients

Faktör	Madde	Cronbach’s Alpha
1.Bireysel	1, 3, 6, 7, 12, 13, 14, 18, 20, 22, 24, 28	0,76
2.Sosyal	4, 8, 9, 16, 21, 23, 26, 30	0,84
3.Akademik	10, 15, 17, 19, 25, 27, 29	0,88
4.Aile	2, 5, 11	0,86
Toplam		0,89

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik

Ölçme aracını geliştiren uzman, ölçüt bağıntılı geçerlik çalışması için uygun bir ölçütü dikkate alarak geliştirdiği ölçeğe kanıt aramaktadır (Erkuş, 2010). Bu çalışmada geliştirilen ölçek için ölçüt bağıntılı geçerlik kıstası, Goodman (1997) tarafından geliştirilmiş, Güvenir ve arkadaşları (2008) tarafından Türkçeye uyarlanmış Güçler ve Güçlükler Anketidir. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları 157 ebeveynle gerçekleştirilmiştir. İki ölçek arasındaki korelasyon değeri negatif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($r=-0,76$, $P=0,000<0,05$).

Çizelge 4 incelendiğinde alt boyutların birbirleriyle ve toplam ölçekle ($P=0,000<0,05$) ilişkisi anlamlı bulunmuştur. Bir testin geçerli olabilmesi için alt boyutlarının toplam ölçek puanıyla korelasyonunun anlamlı ve yüksek olması gerekmektedir (Tavşancıl, 2010). Bulgular dört alt testin toplam test skorlarıyla korelasyon değerlerinin $r=0,79$ ile $0,90$ arasında olduğunu göstermektedir.

Güvenirlik Çalışmaları

Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında iç tutarlılık katsayıları incelenmiş ve test tekrar test yöntemi uygulanmıştır.

Bir ölçeğin Cronbach Alpha değerinin 0,70’ten büyük olması güvenilirlik için uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2012). Çizelge 5 incelendiğinde ölçeğin tüm alt testleri ve ölçeğinin tamamının Cronbach Alpha değeri bu değerden yüksek çıkmıştır.

Test Tekrar Test Sonuçları

Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik analizi 168 ebeveynle gerçekleştirilmiştir. Sekiz hafta aralıkla yapılan iki uygulama arasındaki ilişkiye bakılmış ve ($r=0,81$, $P=0,000<0,05$) anlamlı bulunmuştur. Büyüköztürk’e göre (2012) korelasyon katsayısı 0-0,3 zayıf, 0,3-0,7 orta ve 0,7-1 yüksek düzeyde ilişki anlamına gelmektedir. Bu bulgular ölçeğin test tekrar test güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Madde Analizi Çalışmaları

Ölçeğin madde analizi çalışmalarında madde toplam korelasyon değerleri incelenmiş ve alt üst grup analizi yapılmıştır.

Büyüköztürk (2012)'e göre madde toplam korelasyonu değeri 0.30 ve üzerindeki maddeler yeterli görülmektedir. Bu ölçüt göz önüne alındığında ve Çizelge 6 incelendiğinde ölçekteki maddeler kabul edilebilir aralıktadır. Büyüköztürk (2012)'e göre alt üst grup analizinin sonucunda iki grup arasındaki farkın anlamlı çıkması ölçeğin iç tutarlılığının bir göstergesidir ve bireyleri ayırt ettiğinin kanıtıdır. Çizelge 6'da belirtilen alt üst grup analizi sonuçlarına göre ölçekte bulunan 30 maddenin tamamında üst grupta alt grup anlamlı bir biçimde ayrılmıştır ($P=0,000<0,05$).

Tartışma ve Sonuç

Ruh Sağlığını Koruma ve Ruhsal Bozuklukları Önleme Ölçeği, ilkökul ve ortaokul çağındaki çocukların yaşamda meydana gelebilecek krizlerle baş edebilme potansiyelini ortaya koymak ve ruhsal bozukluklara karşı ne oranda dirençli olduklarını tespit etmek amacıyla ebeveynler tarafından değerlendirilmelerini içeren bir ölçme aracıdır. Eğitim ve psikoloji alanında birçok ölçme aracı ve bireyi tanıma tekniği bulunmaktadır. Psikoloji alanında yetişkin bireylerle ilgili birçok ölçme aracı doğrudan danışana uygulanmaktadır. Bunun dışında ölçmecinin gözlemlerine dayanarak doldurduğu veya danışanın aile bireylerince

doldurulan ölçme araçları da bulunmaktadır. Ancak söz konusu durum çocuk ve ergenler olunca uygulamalarla ilgili bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Oyun terapisi ve projektif ölçme araçları gibi doğrudan çocuklarla çalışılan durumlardan farklı olarak bu tarz ölçme araçlarındaki maddeler ebeveynler tarafından yanıtlanmaktadır. Çocuk ve ergenlerin ruh sağlığı ile ilgili farkındalıkları, bu yaş grubundaki bireylerin ölçme araçlarını doldurma konusundaki tutumları, ruh sağlığı gibi çok önemli bir konuda duygu ve düşüncelerini ölçek maddeleriyle ifade edebilme kapasiteleri ve sosyal kabul hatasına düşebilme ihtimalleri nedeniyle böyle bir ölçme aracını ebeveynlerin doldurmaları gerektiğine karar verilmiştir. Çocuk ve ergenlerin zamanının büyük bir kısmını ebeveynlerin gözetiminde geçirdikleri ve ebeveynlerin çocuk ve ergen gelişimi sürecinde en önemli aktör olduğu gerçeği böyle bir ölçeği doldurmalarının gerekçesi durumundadır.

Ölçek toplamda 30 maddeden ve dört boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; Bireysel Boyut (1, 3, 6, 7, 12, 13, 14, 18, 20, 22, 24, 28. madde), Sosyal Boyut (4, 8, 9, 16, 21, 23, 26, 30. madde), Akademik Boyut (10, 15, 17, 19, 25, 27, 29. madde) ve Aile Boyutudur (2, 5, 11. madde). Ölçek geliştirme literatüründe dikkate alınan kıstaslar göz önüne alındığında araştırma bulguları ölçeğin geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymuştur. Ölçek 4'lü likert tipi bir ölçektir. Cevaplar (1) "hiçbir zaman" ile (4) "her zaman" arasında değişmektedir. Ölçekte alınabilecek puanlar 30-120 arasındadır.

Çizelge 6. Madde toplam korelasyonu ve alt ve üst grup analizi t değeri

Table 6. Item-total correlation and lower and upper group analysis t value

Maddeler	Madde Toplam Korelasyonu	Alt ve Üst Grup Analizi t Değeri
1	0,577	-17,997***
2	0,576	-13,770***
3	0,591	-13,530***
4	0,576	-13,898***
5	0,615	-13,584***
6	0,654	-15,776***
7	0,587	-15,290***
8	0,495	-13,074***
9	0,536	-12,528***
10	0,509	-14,204***
11	0,530	-13,607***
12	0,621	-14,790***
13	0,579	-16,267***
14	0,530	-13,253***
15	0,601	-17,138***
16	0,603	-16,406***
17	0,507	-18,194***
18	0,515	-18,052***
19	0,678	-14,538***
20	0,571	-14,611***
21	0,527	-15,077***
22	0,665	-14,516***
23	0,471	-15,392***
24	0,504	-15,304***
25	0,626	-12,311***
26	0,600	-13,361***
27	0,577	-14,030***
28	0,534	-12,837***
29	0,685	-12,596***
30	0,606	-15,418***

(*P<0,05 **P<0,01 ***P<0,001)

Çizelge 7. Ruh sağlığını koruma ve ruhsal bozuklukları önleme ölçeği*

Table 7. Mental health protection and mental disorders prevention scale

Maddeler	Hiçbir Zaman	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman
1.İnsanlara ve dünyaya güven duyar	1	2	3	4
2.Anne-babadan yeterince destek görür	1	2	3	4
3.Yaşadığı olumsuzluklarda kendi payının da olabileceğini düşünür	1	2	3	4
4.Rahatlıkla empati kurar	1	2	3	4
5.Kendisiyle ilgili beklentiler, yetenekleriyle doğru orantılıdır	1	2	3	4
6.Yeterli miktarda uyur	1	2	3	4
7.Fikirlerine saygı duyulmasını ister	1	2	3	4
8.Başkalarının haklarına saygı duyar	1	2	3	4
9.Arkadaşlıklara önem verir	1	2	3	4
10.Gelecekle ilgili hedeflerinden bahseder	1	2	3	4
11.Anne-babadan tutarlı tepkiler alır	1	2	3	4
12.Öfkesini uygun bir şekilde ifade eder	1	2	3	4
13.Sağlıklı beslenir	1	2	3	4
14.Hayatın olumlu yönlerini görür	1	2	3	4
15.Karar vermesi gereken anlarda herhangi bir güçlük yaşamaz	1	2	3	4
16.Kolaylıkla sıkılmaz, kendisini meşgul edecek aktiviteler bulur	1	2	3	4
17.Akademik başarıya önem verir	1	2	3	4
18.Karşılaştığı problemleri sağlıklı yöntemlerle çözer	1	2	3	4
19.Kendini geliştirmek için çaba sarfeder	1	2	3	4
20.Kendini tüm özellikleriyle olduğu gibi kabul eder	1	2	3	4
21.Diğerleriyle sağlıklı bir biçimde iletişim kurar	1	2	3	4
22.Kendine saygı duyar	1	2	3	4
23.Eğlenir ve hayattan keyif alır	1	2	3	4
24.Teknolojik cihazların kullanımında ölçülüdür	1	2	3	4
25.Sorumluluklarını yerine getirir	1	2	3	4
26.Sevinçlerini, hayal kırıklıklarını ve fikirlerini uygun bir tarzda ifade eder	1	2	3	4
27.İsteklerinin hemen olması için diretmez, onları erteleyebilir	1	2	3	4
28.Stresli durumlarda uygun yollarla baş eder	1	2	3	4
29.Kendini doğru bir biçimde tanır	1	2	3	4
30.Yaşamın komik yanlarını bulur	1	2	3	4

*Bu ölçek çocuğunuzun yaşamda meydana gelebilecek krizlerle baş edebilme potansiyelini ortaya koymak ve ruhsal bozukluklara karşı ne oranda dirençli olduğunu tespit etmek amacıyla geliştirilmiştir. Son üç ayı dikkate alarak aşağıdaki maddelerde ifade edilen durum açısından çocuğunuzun tutum ve davranışlarını, seçeneklerden uygun olanına (X) işaretiyle belirtiniz.

Puanların yükselmesi çocukların yaşamda meydana gelebilecek krizlerle baş edebilme potansiyelinin ve ruhsal bozukluklara karşı dirençlerinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçek sonuçları madde madde ve alt boyut bazında yorumlanabileceği gibi toplam puan dikkate alınarak da yorumlanabilir. Çocuğun düşük puan aldığı maddeler veya boyutlar üzerinde aileler tedbirler alabilirler. Ölçeğin yorumlanması şu şekildedir. 30-47 (çok düşük), 48-65 (düşük), 66-83 (orta), 84-101 (yüksek) ve 102-120 (çok yüksek).

Çizelge 7'de ölçeğin tüm maddeleri ve açıklamaları verilmiştir.

Kaynaklar

- Bradburn, N.M. (1969). The structure of psychological well-being. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Brown, J.D. (2009). Statistics corner. Questions and answers about language testing statistics: Principal components analysis and exploratory factor analysis-Definitions, differences, and choices. Shiken: JALT Testing & Evaluation SIG Newsletter, 13(1), 26-30.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. (16. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Davis, L.L. (1992). Instrument review: Getting the most from a panel of experts. Applied Nursing Research, 5, 194-197.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K., & Sanisoğlu, S.Y. (2013). Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences, 33(1), 210-223.

- Erkuş, A. (2010). Psikometrik terimlerin Türkçe karşılıklarının anlamları ile yapılan işlemlerin uyumsuzluğu. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 1(2), 72-77.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 38(5), 581-586.
- Güvenir, T., Özbek, A., Baykara, B., Arkar, H., Şentürk, B., & İncekaş, S. (2008). Güçler ve Güçlükler Anketi'nin (GGA) Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health, 15(2), 65-74.
- Kora, M., Yazgan, M.Y. (2007). Okullarda ruh sağlığı çalışmaları. Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler-Özel Konular, 3(3), 82-88.
- Öz, F., Bahadır Yılmaz, E. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 16(3), 82-89.
- Özdamar, K. (2004). Tabloların oluşturulması, güvenilirlik ve soru analizi. Paket programlarla istatistiksel veri analizi-1. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Pullant, J. (2001). SPSS survival manual: A step-by-step guide to data analysis using SPSS for Windows. Philadelphia, PA: Open University Press.
- Selvi, Y., Beşiroğlu, L., & Aydın, A. (2011). Kronobiyoloji ve duygudurum bozuklukları. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(3), 368-386.
- Şencan, H. (2005). Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1.Basım.
- Tavşancıl, E. (2010). Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. (4. Baskı). Ankara: Nobel yayın Dağıtım.
- World Health Organization [WHO] (1999). Partners in life skills education. Geneva: Department of Mental Health World Health Organization.

- Yıldız, M. (2019). Bilişsel davranışçı terapi ve şema terapi yaklaşımıyla ruh sağlığı koruma, önleme ve psikoterapi kılavuzu. Ankara: Akademisyen Kitabevi. 1.Basım.
- Yılmaz M. (2019). Adölesanda ruh sağlığının korunması ve geliştirilmesi. Çelebioğlu A, editör. Adölesan Sağlığı ve Hemşirelik Yaklaşımları. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; p.18-22.
- Young, J.E., Klosko, J.S. ve Weishaar, M.E. (2003). Schema therapy: A practitioner's guide. New York: The Guilford Press.
- Yörükoğlu, A. (1996). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları. 20. Basım.